

Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa w ramach współpracy transgranicznej Polski i Ukrainy

Streszczenie

Wzajemne relacje Polaków i Ukraińców, od momentu ogłoszenia niepodległości Ukrainy, wpisały się w sformalizowaną dwustronną współpracę bilateralną opartą na umowach i porozumieniach międzypaństwowych. Przywracana po czterdziestu pięciu latach współpraca Polaków i Ukraińców musiała w pierwszej kolejności uwzględnić powołanie po obu stronach granicy instytucji dialogu politycznego, gospodarczego, regionalnego i społecznego. Wszystkie te przedsięwzięcia wymagały dodatkowo pokonania faktycznych ale także iluzorycznych resentymentów wynikających z różnego postrzegania wspólnych wydarzeń historycznych. Na przeszkodzie wzajemnych relacji pozostawały także przeszkody fizyczne w postaci słabo rozwiniętej infrastruktury transgranicznej uniemożliwiającej swobodną migrację ludzi, ale także przewozu towarów przez granice.

Celem artykułu jest przedstawienie jednej z form wzajemnych relacji transgranicznych Polaków i Ukraińców – *Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa*. Przedsięwzięcia zainicjowanego oddolną pozainstytucjonalną inicjatywą mieszkańców pogranicza Polski i Ukrainy.

Autor w artykule próbuje odpowiedzieć na pytania: Jak zmieniły się po 1991 roku uwarunkowania formalno-prawne w zakresie wzajemnych bezpośrednich relacji Polaków i Ukraińców? Czy zmiany infrastrukturalne w obszarze wspólnej granicy państwowej i pogranicza Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy wpłynęły na zintensyfikowanie transgranicznych inicjatyw i przedsięwzięć? Kto stał się inicjatorem odbudowy wzajemnych transgranicznych relacji mieszkańców pogranicza Polski i Ukrainy

Podmiotem rozważań jest społeczność pogranicza Polski i Ukrainy zaangażowana we współpracę transgraniczną. Rozważaniom towarzyszy hipoteza, że wzajemne bezpośrednie niesformalizowane kontakty mieszkańców pogranicza pozytywnie wpływają na relacje państwowe Polski i Ukrainy.

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Zastosowane metody badawcze opierają się na studiach literaturowych z badanego zakresu oraz analizie przedstawionego przypadku praktycznego.

Słowa kluczowe: Polska, Ukraina, współpraca transgraniczna, granica, sąsiedztwo

Summary

Mutual relations between Poles and Ukrainians, since the declaration of Ukraine's independence, have become a part of a formal bilateral cooperation based on inter-state agreements and arrangements. The cooperation between Poles and Ukrainians, which was restored after

forty-five years, had to take into account the establishment of political, economic, regional and social dialogue on both sides of the border. All these undertakings also required the overcoming of actual but also illusory resentments resulting from different perceptions of common historical events. The physical obstacles to mutual relations were also physical in the form of underdeveloped cross-border infrastructure that prevented the free migration of people, but also the transportation of goods across borders.

The aim of the article is to present one of the forms of mutual cross-border relations between Poles and Ukrainians - European Neighborhood Days. The undertakings initiated by the grassroots non-institutional initiative of the inhabitants of the borderland of Poland and Ukraine.

The author tries to answer the following questions: How did the formal and legal conditions of mutual direct relations between Poles and Ukrainians change after 1991? Have the infrastructural changes in the area of the common state border and the border between the Republic of Poland and Ukraine intensified cross-border initiatives and undertakings? Who became the initiator of the reconstruction of mutual cross-border relations between Polish and Ukrainian borderland residents?

The subject of the consideration is the Polish and Ukrainian border community involved in cross-border cooperation. The discussion is accompanied by a hypothesis that mutual direct informal contacts of borderland residents positively influence state relations between Poland and Ukraine.

The article is theoretical and empirical. Applied research methods are based on literature studies from the examined scope and analysis of the presented practical case.

Keywords: Poland, Ukraine, cross-border cooperation, border, neighborhood

Wstęp

Transformacja polityczna w Europie Środkowo-Wschodniej zapoczątkowana wydarzeniami lat 80. zmieniła całkowicie geopolityczny krajobraz tej części Europy. Pisany na nowo rozdział historii tego okresu, wyznacza diametralną zmianę dotychczasowych kilkudziesięcioletnich zależności politycznych a co chyba najważniejsze przyczynia się do odrodzenia i powstawania nowych państwowości. Skutek tych zmian obserwuje się w bezpośrednim sąsiedztwie Polski, na mapie politycznej powstaje w 1991 roku nowe państwo – Ukraina. Nowe sąsiedztwo zobowiązuje Polskę i Ukrainę do nawiązania kontaktów międzypaństwowych, które mają otworzyć możliwości współpracy społeczeństw, elit politycznych i intelektualnych w obszarze rozwijania autentycznie partnerskich i dobrosąsiedzkich stosunków (Suduł, 2014). Tworzona od podstaw, platforma współpracy Polski i Ukrainy musi uwzględniać wspólnotę interesów jak i również długofalowe strategie m.in. w obszarze poszerzenia strefy bezpieczeństwa, demokracji i wolnego rynku. Rozwój tej współpracy zostaje od samego początku ściśle powiązany z procesami transformacji w całym regionie z czasem przeobrażając się w „strategiczne partnerstwo” (Orlof, 2002).

Ukraina od momentu odzyskania niepodległości, staje się bardzo ważnym politycznym i gospodarczym partnerem Polski. Wspólne relacje kształtuje strategiczne położenie Polski i Ukrainy, spełniające bardzo ważną rolę w budowaniu krajobrazu geopolitycznego w tej części Europy, stanowiące jednocześnie zasadniczą barierę dla prób odbudowy rosyjskiego imperium. Jak określił to Zbigniew Brzeziński, Ukraina w chwili odzyskania niepodległości stała się „sworzniem geopolitycznym”, którego istnienie pomaga przekształcić Rosję, a utrata niepodległości przez Ukrainę

miałyby poważne konsekwencje dla Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (Brzeziński, 1998). Sformułowane w 1988 roku przez Zbigniewa Brzezińskiego wnioski stały się nadzwyczaj aktualne w roku 2014, momencie agresji Federacji Rosyjskiej na wschodzie Ukrainy i zajęcia Krymu.

Rzeczpospolita Polska swojego sąsiada Ukrainę, od początku lat dziewięćdziesiątych, określała jako jednego ze strategicznych partnerów w swojej polityce międzynarodowej, chociaż wielu polityków i decydentów w naszym kraju stawiało także istotne pytania dotyczące tej współpracy: Jak ułożyć stosunki z Ukraińcami? Jak wspierać budowanie ukraińskiej państwowości i jak to ma się do polskiej racji stanu? Pytania te niewątpliwie wpływały na kształt i kierunek polskiej polityki oraz niejednokrotnie definiowały relacje między naszymi narodami.

Bardzo ważną rolę w procesie zbliżania narodów Polski i Ukrainy, zaczęły odgrywać oddolne inicjatywy mieszkańców pogranicza. Wspólnie na różnych płaszczyznach i forach poszukiwano najdogodniejszych form transgranicznej współpracy. Upływ czasu ale i zdobywane doświadczenia w zakresie wspólnej współpracy pozwalają systematycznie i z coraz większą intensywnością organizować coraz większą ilość przedsięwzięć, gdzie swoje należne miejsce znalazły m.in. Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa.

Artykuł jest próbą przybliżenia bardzo istotnego dla mieszkańców pogranicza Polski i Ukrainy, wydarzenia przywołującego refleksje historyczno-kulturowe. Opis terminów i lokalizacji Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa a przy tym realizowanych przez Straż Graniczną odpraw granicznych osób przekraczających granice polsko-ukraińską przedstawiono na podstawie komunikatów publikowanych na stronach internetowych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie i Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu. Uzupełniające dane uzyskano od rzecznika prasowego NOSG w Chełmie por. Dariusza Sienickiego, ale także jest wiedza autora, który z ramienia NOSG w Chełmie był jednym ze współorganizatorów realizujących czynności służbowe na rzecz Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa.

Uwarunkowania historyczne i polityczne współpracy transgranicznej Polski i Ukrainy

Polaków i Ukraińców połączyło wiele wspólnych wydarzeń historycznych, zarówno w czasach nam odległych ale również na początku XX wieku, kiedy obydwa narody toczyły swoje boje o odzyskanie niepodległości i przywrócenie państwowości. Po odzyskaniu przez Polskę w 1918 roku niepodległości, Polaków i dużą część Ukraińców zamieszkujących wschodnie rubieże Rzeczypospolitej Polskiej połączyło jedno państwo określane jako II Rzeczypospolita. Współistnienie dwóch narodów w jednym państwie od samego początku budziło duże wątpliwości, przyczyniając się do wielu nieporozumień w zakresie statusu mniejszości ukraińskiej w państwie polskim. Mimo licznych prób osiągnięcia porozumienia, nastroje ogółu ludności ukraińskiej i polskiej w okresie międzywojennym charakteryzowały wzajemną wrogość, niechęć i uprzedzenia. Współistnienie Polaków i Ukraińców z biegiem lat

przeradzało się we wzajemne roszczenia podsycane dodatkowo ekspansywną polityką sąsiednich imperiów. Dalszy ciąg wspólnej historii to tragiczne w swoim skutku dla Polaków i Ukraińców wydarzenia II Wojny Światowej, ale również jej następstwa przyczyniające się do wytyczenia w 1945 roku szczelnego kordonu granicznego, oddzielającego Polaków i Ukraińców na następne 45 lat. Wytyczona granica Polski i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich to przede wszystkim wynik konferencji mocarstw w Jałcie, mającej miejsce w 4-11 lutego 1945 roku. Przebieg granicy zostaje ostatecznie zatwierdzony w protokole końcowym konferencji przez wszystkie uczestniczące w niej mocarstwa. Zostaje on powtórzony w umowie pomiędzy Rzeczpospolitą Polską i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o polsko-radzieckiej granicy państwowej, zawartej przez Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej i rząd ZSRR w Moskwie w dniu 16 sierpnia 1945 roku (Umowa, 1946). Umowa ta weszła w życie 6 lutego 1946. Natomiast delimitację i demarkację granicy RP i ZSRR przeprowadzono w 1947 roku.

Ustanowiony w Europie po zakończeniu II Wojny Światowej nowy ład polityczny usankcjonował poszerzenie granic Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, między innymi o terytoria zamieszkałe przez naród ukraiński, ale także białoruski, państwa nadbałtyckie, część terytorium *II Rzeczypospolitej*. Nowy ład polityczny uzależnił od ZSRR, między innymi Polskę oraz pozostałe państwa tzw. demokracji ludowej. W efekcie ukształtowało się, rozdzielone między innymi granicą polsko-radziecką, imperium wewnętrzne oraz imperium zewnętrzne ZSRR, oba traktowane jako wyłączna strefa wpływów Związku Radzieckiego. Granica w sposób bardzo jednoznaczny i skuteczny oddzieliła terytorium Polski i terytorium zamieszkałe przez społeczność narodu ukraińskiego (Suduł, 2014).

Reżimowy charakter wspólnej granicy z biegiem lat skutecznie oddalał byłych sąsiadów, często zamieszkujących te same miejscowości, ale również systematycznie przyczyniał się do stopniowego oddalania się od siebie dwóch narodów. Szczelna, reżimowa, określona w 1945 roku granica polsko-radziecka (za: Bałtowski, Miszczuk, 1999), pogłębiała zaszłości historyczne doprowadzając skutecznie do przerwania historycznych powiązań funkcjonalno-przestrzennych, jakie łączyły Lubelszczyznę, Podkarpacie, Wołyń, województwo lwowskie. Nowy podział obszarów dawnej Rzeczypospolitej, ale również korygowany w 1951 roku przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich w ramach akcji H – T (Umowa, 1951) rozpoczął etap wzajemnego izolowania Polaków i Ukraińców na następne kilkadziesiąt lat.

Okres ten, charakteryzował się ponadto bardzo niską przepuszczalnością granicy zarówno w sensie fizyczno-technicznym, jak i polityczno-prawnym. Reżimowy charakter granicy za czasów ZSRR potwierdza bardzo mała jej przepustowość na aktualnym odcinku granicy między Rzeczpospolitą Polską a dzisiejszą Ukrainą (dawniej granica PRL-ZSRR) istniały tylko cztery przejścia graniczne tj.:

- a. GPK Dorohusk (Graniczne Przejście Kontrolne, następnie Graniczna Placówka Kontrolna) kolejowe, osobowo-towarowe (ponadto w tej lokalizacji 1 października 1990 r. otwarto przejście drogowe dla obywateli Polski i Wspólnoty Niepodległych Państw – w początkowym okresie funkcjonowało tylko

- w godz. 7.00-19.00, od 1 października 1992 r. jest dostępne dla ruchu międzynarodowego całodobowo;
- b. GPK, kolejowe, osobowo-towarowe w Przemyślu, zostało otwarte 25.11.1945r. Przejście położone jest 13 km od granicy w stacji PKP Przemyśl Główny. W przejściu odprawiane są pociągi Kijów – Wrocław – Kijów, Kraków – Kijów – Kraków;
 - c. GPK drogowe, osobowo-towarowe w Medyce-Szeginie, to przejście drogowe położone w powiecie przemyskim w gminie Medyka. Przejście zostało otwarte 25.11.1945 r. dla międzynarodowego ruchu granicznego. Jest to jedyne przejście na granicy Polski i Ukrainy gdzie prowadzi się całodobową odprawę graniczną osób przekraczających granicę państwa pieszo;
 - d. GPK kolejowe, towarowe Hrubieszów - Izow (Włodzimierz Wołyński) to kolejowe przejście graniczne położone w powiecie hrubieszowskim, w gminie Hrubieszów. Przez przejście przebiega linia Hutniczo-Szerokotorowa (Dawniej Linia Hutniczo-Siarkowa). Otwarcie przejścia, a w zasadzie wjazd pierwszego pociągu to 07.11.1977 r.

Reżimowemu charakterowi granicy towarzyszyło wiele dodatkowych zakazów i obostrzeń dotyczących ruchu granicznego gdzie np. wszelkie kontakty stały się zinstytucjonalizowane, koncesjonowane i dokładnie kontrolowane, towarzyszyły temu wszelkiego rodzaju ograniczenia fizyczne i polityczno-prawne. Współpracę międzypaństwową Polski i Ukrainy, realizowaną na różnych szczeblach ograniczała także słabo rozwinięta infrastruktura komunikacyjną. Skutkowało to ograniczeniami w swobodnej wymianie ludzi i towarów, a czasami również utrudnieniami w wymianie kulturalnej.

Tab. 1. Statystyka odpraw granicznych osób na granicy Polski i ZSRR w latach 1955 - 1988

Lata	Liczba odpraw	Lata	Liczba odpraw	Lata	Liczba odpraw
1955	11 476	1967	132 818	1979	404 474
1956	93 868	1968	124 843	1980	430 062
1957	63 916	1969	121 532	1981	137 264
1958	22 579	1970	125 035	1982	13 816
1959	18 097	1971	139 935	1983	17 583
1960	26 599	1972	140 303	1984	64 183
1961	27 290	1973	101 868	1985	100 564
1962	32 217	1974	88 330	1986	140 695
1963	36 003	1975	b.d.	1987	326 735
1964	39 614	1976	b.d.	1988	1 022 823
1965	60 986	1977	665 633		
1966	83 322	1978	410 239		
Porównanie statystyki odpraw granicznych na granicy Polski i Ukrainy w latach 2018-2019					
2018	21 586 753				
2019	21 737 666				

Źródło: D. Stola (2010), dane za lata 2018-2019 opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Straży Granicznej

Jak wyszczególniono w tabeli nr 1 zinstytucjonalizowane, koncesjonowane i dokładnie kontrolowane wyjazdy z Polski do ZSRR w tym na Ukrainę do 1991 r., zostały ograniczone do minimum. Możliwość przekraczania granicy mogła się odbywać jedynie na podstawie zaproszeń w celu załatwienia spraw rodzinnych, przy czym polskie władze paszportowe starały się wyjazdy te maksymalnie ograniczać. W zależności od tego czy w ZSRR był to okres odwilży, czy też wzmocnienia reżimu, było ich mniej lub więcej. W tym czasie każdy, kto udawał się na Ukrainę Radziecką był dokładnie sprawdzany przez służbę bezpieczeństwa, z wielkim trudem uzyskując pozwolenie na wyjazd. Z biegiem lat przepisy w zakresie przekraczania granicy stawały się trochę liberalniejsze, jednak każdy obywatel Polski zobowiązany był po przyjeździe do danej miejscowości ukraińskiej zameldować się w miejscowym posterunku milicji, musiał przebywać jedynie w miejscu zaproszenia, podróżować wyłącznie drogami do tego wyznaczonymi oraz opuścić ZSRR w dniu, w którym kończyło się jego zaproszenie. Cały ten okres bez większych przeszkód wyjeżdżali na Ukrainę przedstawiciele władz państwowych i partyjnych podczas składanych tam oficjalnych wizyt czy odbywania szkoleń partyjno-politycznych ale także sportowcy oraz młodzież zrzeszona w organizacjach socjalistycznych. Liberalizacja wspólnej wymiany osób w ruchu granicznym, szczególnie przygranicznej, uwidoczniła się dopiero pod koniec lat siedemdziesiątych i pierwszej połowie lat osiemdziesiątych XX. wieku, kiedy wzrosła liczba wycieczek organizowanych przez polskie biura turystyczne, ale korzystanie z nich było traktowane na zasadzie wyróżnienia za pracę społeczną, dobre wyniki w nauce bądź pracy zawodowej. Zupełnie nie istniała w tym okresie turystyka indywidualna. Do tzw. uszczelnienia granicy polsko-radzieckiej doszło po powstaniu w Polsce Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, przy czym największe obostrzenia w tym zakresie wprowadzono w okresie stanu wojennego w Polsce, tzn. od 13 grudnia 1980 r. do 22 lipca 1983 r.

Wzajemne bezpośrednie kontakty społeczeństw Polski i Ukrainy mogły ulec zliberalizowaniu dopiero w dobie przemian demokratycznych w Polsce i Gorbaczowskiej Pierestrojki w ZSRR. Wynikająca z tych procesów transformacja społeczno-ekonomiczna i polityczna umożliwiła m.in. w 1991 roku ogłoszenie niepodległości przez Ukrainę. Polska i Ukraina stanęły przed możliwością odbudowy wzajemnych powiązań funkcjonalno-przestrzennych. Inicjowany przez rządy Polski i Ukrainy proces zbliżania miał przede wszystkim przyczyniać się do tworzenia korzystnego klimatu wzajemnych relacji, pobudzania świadomości społecznej, stając się jednocześnie płaszczyzną w przełamywaniu negatywnych stereotypów po obu stronach granicy.

Ponowienie odbudowy wzajemnych relacji, Polski i Ukrainy wymagało pokonania już w fazie wstępnej wielu przeciwności wynikających z narodowych aspiracji, roszczeń terytorialnych i żywej zbiorowej pamięci wyrządzonych krzywd, zwłaszcza na pograniczu (Mróz, 2010). W początkowym okresie kształtowaniu dobrego sąsiedztwa stały na przeszkodzie ograniczone stosunki dyplomatyczne Polski i Ukrainy spowodowane tzw. czynnikiem rosyjskim. Strona polska aby nie narazić na uszczerbek prób budowanych w tym czasie jednocześnie dobrych rela-

cji z Rosją, współpracę dyplomatyczną z Ukrainą prowadziła w sposób ostrożny, czasami wręcz ograniczony. Współpraca dwustronna Polski i Ukrainy stały się tym samym wypadkową trudnych i napiętych stosunków polsko-rosyjskich. Budowanie przez Polskę dobrych relacji z Ukrainą przybierające formę strategicznego partnerstwa polsko-ukraińskiego, ograniczały procesy rozwojowe Ukrainy, która bardzo wolno tworzyła model społeczeństwa obywatelskiego. Procesom rozwojowym Ukrainy bardzo często towarzyszyły marazm i apatia narodu ukraińskiego, odradzająca się co jakiś czas niestabilna sytuacja polityczna i wewnętrzne rozdarcie kraju pomiędzy dwiema dominującymi opcjami w polityce zagranicznej i wewnętrznej Ukrainy – orientację na struktury euroatlantyckie na zachodzie a popularną na wschodzie kraju prorosyjskością (Suduł, 2014).

Występujące formalne i nieformalne ograniczenia w relacjach międzypaństwowych Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy wymagały określenia w pierwszej kolejności wspólnych zamierzeń, przyjęcia strategii, odzwierciedlających oczekiwania sąsiadujących państw. W przełamywaniu barier bardzo ważną rolę zaczęły odgrywać stopniowy wzrost transgranicznej aktywności społeczeństw, m.in. handel przygraniczny, który w bardzo znaczący sposób przyczynił się do akceptacji procesów rozwoju gospodarczego opartego o współpracę transgraniczną (Mierosławska, 2004), tak by sprzyjała ona rozwojowi gospodarczemu i współpracy, a nie stanowiła dla nich bariery. W początkowej fazie nie było to zbyt łatwe, bowiem w regionach peryferyjnych pokutowała często postawa bierności i niewiary w możliwości awansu cywilizacyjnego i rozwoju (Kuciński, 1998).

Rozpoczęto równolegle przyjmowanie unormowań prawnych pozwalających efektywnie i bez przeszkód prowadzić współpracę transgraniczną na różnych szczeblach. Podstawy prawne ukraińsko-polskiej współpracy transgranicznej zainicjowano już w roku ogłoszenia niepodległości Ukrainy. W Tomaszowie Lubelskim 18 grudnia 1991 r. podpisano Porozumienie o współpracy przygranicznych województw Polski i obwodów Ukrainy w celu stworzenia warunków, które sprzyjałyby rozwojowi wielopłaszczyznowego współdziałania między tymi polskimi i ukraińskimi przygranicznymi regionami. Porozumienie to zostało z polskiej strony podpisane przez czterech wojewodów: chełmskiego, zamojskiego, przemyskiego i krośnieńskiego, a ze strony ukraińskiej przez dwóch przewodniczących ukraińskich Rad Obwodowych Deputowanych Ludowych – Wołyńskiej i Lwowskiej. Z czasem została utworzona Polsko-Ukraińska Komisja Mieszana ds. Współpracy Transgranicznej, zadaniem której była analiza dokumentów prawnych regulujących działalność podmiotów gospodarczych, a także poprawa połączeń telekomunikacyjnych i ruchu granicznego (Kawałko, Mischczuk, 2005)

Podstawą unormowania wzajemnych kontaktów stało się także zaakceptowanie przebiegu granicy państwowej Rzeczypospolita Polska – Ukraina, która została ściśle określona w podpisanych umowach granicznych między państwami:

- traktacie między Rzeczypospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy z 18 maja 1992 roku;

- umowie między Rzeczypospolitą Polską a Ukrainą o stosunkach prawnych na polsko – ukraińskiej granicy państwowej oraz współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych z 12 stycznia 1993 roku;
- umowie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych z 18 maja 1992 roku;
- umowie o przyjmowaniu i przekazywaniu osób przez wspólną granicę państwową z 24 maja 1993 roku.

Zawarte umowy międzypaństwowe między Polską i Ukrainą pozwoliły usankcjonować przebieg wspólnej granicy pozostałej po ZSRR, wytyczonego od znaku granicznego numer 1 „Krzemieniec” zakończonego na rzece Bug w miejscu ujścia do niej kanału Mościckiego (700 m na północ od znaku granicznego numer 1083). Długość granicy polsko-ukraińskiej określonej w umowie granicznej wyniosła 535,18 km.

Zawarte umowy ale także rozwijana współpraca pozwala z upływem lat na rozbudowę infrastruktury granicznej, a której umiejscawia się następne przejścia graniczne pozwalające swobodnie przekraczać wspólną granicę. Na granicy polsko-ukraińskiej wymieniając od północy usytuowano następujące przejścia graniczne:

Rejon odpowiedzialności służbowej Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie:

1. Dorohusk-Jagodzin to drogowe przejście graniczne, położone w powiecie chełmskim, w gminie Dorohusk. Do przejścia dochodzą polska droga krajowa nr 12 i ukraińska droga magistralna M07. Przejście zostało otwarte 1 października 1990 roku dla obywateli Polski i Wspólnoty Niepodległych Państw (w początkowym okresie funkcjonowało tylko w godz. 7.00-19.00). Od 1 października 1992 roku jest dostępne dla ruchu międzynarodowego całodobowo;
2. Dorohusk-Jagodzin to kolejowe przejście graniczne, położone w powiecie chełmskim, w gminie Dorohusk. Przez przejście przebiega m.in. najkrótsza linia kolejowa łącząca Warszawę z Kijowem;
3. Hrubieszów-Izow (Włodzimierz Wołyński) to kolejowe przejście graniczne położone w powiecie hrubieszowskim, w gminie Hrubieszów. Przez przejście przebiega linia Hutniczo-Szerokotorowa (Dawniej Linia Hutniczo-Siarkowa);
4. Zosin-Uściług to drogowe przejście graniczne podporządkowane Placówce Straży Granicznej w Hrubieszowie;
5. Dołhobyczów-Uhrynów to drogowe przejście graniczne położone w powiecie Hrubieszów w gminie Dołhobyczów. Oddane czasowo do użytku w okresie rozgrywania Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej 2012. Gotowa infrastruktura. Po mistrzostwach wstrzymane odprawy graniczne. Funkcjonowanie przejścia przywrócono 26 czerwca 2014 r.;
6. Hrebenne- Rawa Ruska to drogowe przejście graniczne położone w powiecie tomaszowskim w gminie Lubycza Królewska. Do przejścia prowadzą polska droga krajowa nr 17 i ukraińska droga magistralna nr M09. Przejście

otwarte w 1991 roku jako przejście międzypaństwowe, aktualnie międzynarodowe;

7. Hrebenne-Rawa Ruska to przejście kolejowe – zawieszono odprawy graniczne od 04.07.2005 roku.

Rejon odpowiedzialności służbowej Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu:

1. Budomierz-Hruszew to przejście drogowe, podobnie jak w przypadku przejścia Dołhobyczów-Uhrynów czeka na otwarcie. Przygotowana w całości infrastruktura po polskiej stronie;
2. Korczowa-Krakowiec to przejście drogowe położone w powiecie jarosławskim w gminie Radymno. Do przejścia prowadzi polska droga krajowa nr 4i ukraińska M10. Przejście zostało otwarte 03.02.1998 roku jako przejście międzynarodowe;
3. Medyka-Szeginie to przejście drogowe położone w powiecie przemyskim w gminie Medyka. Do przejścia prowadzi droga krajowa nr 28. Przejście zostało otwarte 25.11.1945 roku dla międzynarodowego ruchu granicznego. Jest to jedyne przejście na granicy Polski i Ukrainy gdzie prowadzi się całodobową odprawę graniczną osób przekraczających granice państwa pieszo;
4. Przemyśl – to przejście kolejowe, zostało otwarte 25.11.1945. Przejście położone jest 13 km. od granicy w stacji PKP Przemyśl Główny. W przejściu odprawiane są pociągi Kijów-Wrocław-Kijów , Kraków-Kijów-Kraków;
5. Krościenko-Smolnica to przejście drogowe położone w powiecie bieszczadzkim w gminie Ustrzyki Dolne. Do przejścia prowadzi droga krajowa nr 84 i ukraińska T1412. Przejście zostało otwarte 20.11.2002 roku dla międzynarodowego ruchu granicznego;
6. Krościenko-Chyrów to przejście kolejowe położone w powiecie bieszczadzkim w gminie Ustrzyki Dolne. Przejście zostało otwarte 29.05.1994 roku dla międzynarodowego ruchu granicznego.

Tab. 2. Przejścia graniczne usytuowane na granicy Polski i Ukrainy

Lp	Przejście graniczne	Rodzaj przejścia	Rodzaj ruchu granicznego
Odcinek granicy RP z Ukrainą			
1.	Dorohusk – Jagodzin	drogowe	osobowy, towarowy
2.	Dorohusk – Jagodzin	kolejowe	osobowy, towarowy
3.	Zosin – Ustiług	drogowe	osobowy
4.	Hrubieszów – Włodzimierz Wołyński	kolejowe	towarowy
5.	Dołhobyczów – Uhrynów	drogowe	osobowy, towarowy
6.	Hrebenne – Rawa Ruska	drogowe	osobowy, towarowy
7.	Hrebenne – Rawa Ruska	kolejowe	osobowy
8.	Werchrata – Rawa Ruska	kolejowe	towarowy
9.	Budomierz – Hruszew	drogowe	osobowy
10.	Korczoza – Krakowiec	drogowe	osobowo, towarowy
11.	Medyka - Szeginie	drogowe	osobowo, towarowy
12.	Przemyśl - Mościska	kolejowe	osobowy
13.	Krościenko - Smolnica	drogowe	osobowo, towarowy
14.	Krościenko - Chyrów	kolejowe	osobowo, towarowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej (informacje z Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie oraz Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu).

Rozwój infrastruktury granicznej w obszarze wspólnej granicy Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy od chwili odzyskania niepodległości przez Ukrainę stał się jednym z ważniejszych elementów wzajemnej współpracy międzypaństwowej. Przyjęto założenie, że rozbudowa infrastruktury granicznej wpłynie pozytywnie na usprawnienie ruchu granicznego, przyczyniając się do tworzenia korzystnego klimatu wzajemnych relacji, pobudzania świadomości społecznej, stając się jednocześnie płaszczyzną w przełamywaniu negatywnych stereotypów po obu stronach granicy. Zauważano pilną potrzebę uzgadniania długofalowych koncepcji budowy ciągów komunikacyjnych drogowo-kolejowych o znaczeniu międzynarodowym (Borys, 1999). Rozbudowa infrastruktury transgranicznej, miała umożliwić zdynamizowanie stosunków polsko-ukraińskich. Ważnym aspektem pozostawały także uregulowania prawne w zakresie ruchu granicznego oraz zasady polityki organów państwa w tym zakresie, szczególnie dotyczące ruchu bezwizowego, które miały się przyczyniać się to do podnoszenia przenikalności granicy polsko-ukraińskiej w aspekcie fizyczno-technicznym.

Należy przypomnieć, że przygraniczne województwo lubelskie i podkarpackie, a także obwody lwowski i wołyński należą do strefy wpływu korytarzy europejskich, ponieważ przecinają je transeuropejskie i transazjatyckie korytarze transportowe. Poza obszarem ich bezpośredniego wpływu pozostaje obwód za-

karpacki. Głównymi arteriami, przechodzącymi przez przygraniczne regiony obu krajów i tworzącymi korytarze transportowe są:

1. droga międzynarodowa nr 4 (z odcinkami autostrady A4): Drezno (Niemcy) – Zgorzelec-Wrocław – Katowice – Przemyśl – Lwów – Kijów;
2. droga krajowa nr 98: Bielsko Biała – Nowy Sącz – Krosno – Medyka – granica państwa (Ukraina);
3. droga międzynarodowa nr 17: Warszawa – Lublin – Zamość – Tomaszów Lubelski – Hrebenne (granica państwowa) – Lwów;
4. droga nr 12: Głogów – Piotrków Trybunalski – Radom – Puławy – Lublin – Chełm – Dorohusk (granica państwowa).

Przez wspólne pogranicze przebiegają również linie kolejowe o znaczeniu międzynarodowym:

1. linia Gdańsk – Warszawa – Lublin – Chełm – Dorohusk (granica państwowa). Połączenie na odcinku Warszawa-Kijów ma znaczenie międzynarodowe i stanowi najkrótsze połączenie między stolicami obu państw;
2. linia Warszawa – Lublin – Rejowiec – Hrebenne (granica państwowa). Odcinek linii międzynarodowej: Warszawa – Rawa Ruska – Lwów jest najkrótszym połączeniem między Warszawą a Lwowem;
3. linia Sławków (Katowice) – Zamość – Hrubieszów (granica państwowa) łączy Górny Śląsk z granicą państwową. Linia Hutnicza Szerokotorowa została także pierwszą polską firmą współtworzącą Międzynarodową Transkaspijską Trasę Transportową (TMTM), która łączy Chiny z Europą. Podstawowa infrastruktura obsługi tej linii znajduje się w Hrubieszowie i Zamościu;
4. linia kolejowa: Śląsk – Rzeszów – Medyka – Przemyśl – Żurawica jest ważnym węzłem międzynarodowego transportu kolejowego z terminalem przeładunkowym;
5. linia nr 108: Stróże–Krościenko, (Kawałko, Miszczuk, 2005).

Wspólne przygraniczne regiony Polski i Ukrainy uzyskały znaczenie strategiczne wymuszające poszukiwanie rozwiązań w zakresie niwelowania kilkudziesięcioletnich skutków zamknięcia granic państwowych, stworzenia ponadgranicznych powiązań gospodarczych, inicjowania licznych przedsięwzięć przyczyniających się do pogłębiania wzajemnego zaufania oraz niwelowania peryferyjnego położenia tych obszarów. Dwustronne starania, podejmowane inicjatywy przyczyniały się również do wspólnego transgranicznego organizowania pozainstytucjonalnych przedsięwzięć, wśród których największy rozgłos osiągnęły Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa.

Geneza powstania i cele Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa

Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa, to jedna z form współpracy transgranicznej Polski i Ukrainy. Przedsięwzięcie zainicjowane przez wielu środowisk, wśród których najważniejszą rolę odegrał ks. Stefan Batruch wraz z Fundacją Kultury Ducho-

wej Pogranicza z Lublina. Współzałożycielami fundacji zostały osoby mieszkające i działające społecznie w regionach i miastach przygranicznych (Chełm, Zamość, Tomaszów Lubelski, Świdnik, Lublin, Hrubieszów). Celem działań Fundacji stała się popularyzacja wartości kultury pogranicza we wszystkich jej przejawach, kształtowanie umiejętności odbioru różnych tradycji lokalnych, budzenie i pogłębianie zainteresowań sytuacją społeczno-historyczną terenów przygranicznych, które w obecnym czasie przeżywają złożony okres, gdyż z peryferii Polski stały się peryferiami Unii Europejskiej (Transgraniczny Portal Informacji Kulturalnej, 2014).

Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa, od chwili ich powołania, z upływem lat, stały się cykliczną oddolną inicjatywą społeczeństw pogranicza Polski i Ukrainy, wydarzeniem społeczno-kulturalnym, sprzyjającym przede wszystkim propagowaniu idei otwartej i przyjaznej granicy. To także forum dyskusyjne propagujące potrzeby zacieśnienia współpracy, dobrosąsiedzkich relacji nie tylko pogranicza ale również współpracy między krajami Unii Europejskiej a Europą Środkowo-Wschodnią”. To również wspólna realizacja projektów, których ideą jest poznanie specyfiki kulturowej, społecznej, językowej i ekonomicznej sąsiadów. Budowa wzajemnego zaufania, będącego warunkiem efektywnej współpracy ponad granicami (X Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa, 2019). W ramach Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa organizuje się różne formy współpracy transgranicznej: ukraińsko-polskie wspólne nabożeństwa odprawiane w intencji porozumienia między narodami, zawody sportowe, pikniki kulinarne z tradycyjną kuchnią, jarmarki rzemiosła ludowego, warsztaty, imprezy integracyjne dla dzieci i młodzieży. Wszystkie te przedsięwzięcia odbywają się bezpośrednio przy linii wspólnej granicy państwowej, a ich celem jest wspieranie wcielania w życie idei dobrosąsiedztwa, rozwoju ukraińsko-polskiej współpracy i integracji europejskiej, propagowanie otwartej i przyjacielskiej granicy między Ukrainą i Polską (Antoniuk, Papish, 2014).

Według wyrażanych wielu opinii mieszkańców pogranicza, jest to także jedna z prób pojednania społeczeństw, uwzględniająca przykrą i bolesną przeszłość historyczną, ale również pokonywanie barier, poprawienie dobrosąsiedzkich relacji, zacieśnienie współpracy czy pogłębienie wzajemnego zaufania.

Organizacja wydarzenia to przede wszystkim determinizm organizatorów, dobra wola Polaków i Ukraińców do budowania mostów między podzielonymi w wielu kwestiach do dziś społecznościami, a także pragnienie tworzenia przyjaznej atmosfery i współpracy w rejonie przygranicznym.

Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa zanim stały się stały się największym wydarzeniem społeczno-kulturalnym oraz medialnym na pograniczu polsko-ukraińskim poprzedziło kilka wydarzeń, które przyczyniły się do utrwalenia podstaw przyszłego tak istotnego wydarzenia transgranicznego w relacjach Polski i Ukrainy.

Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa zainicjowane zostały w 2004 roku wydarzeniem religijnym pod nazwą Transgraniczny dialog kultury polskiej i ukraińskiej kiedy to na granicy pomiędzy wsią Stajiwka na Sokalszczyźnie w obwodzie lwowskim a wsią Korczmin niedaleko Tomaszowa Lubelskiego w woj. lubelskim, w miej-

scu uznanym za święte, bo słynące z Objawień Maryjnych, i do którego rokrocznie pielgrzymują katolicy i prawosławni, po raz pierwszy umożliwiono przekraczanie granicy poza czynnymi przejściami granicznymi. Ludność z Ukrainy i Polski mogła wspólnie świętować uroczystości odpustowe przypadające na dzień 28 sierpnia (Antoniuk, Papish, 2014).

Rozpoczęta w 2004 roku inicjatywa bezpośrednich spotkań mieszkańców pogranicza Polski i Ukrainy, przyczynia się do podejmowania następnych przedsięwzięć. Ksiądz Stefan Batruch wraz z Fundacją Kultury Duchowej Pogranicza z Lublina inicjuje organizowanie kolejnych różnych przedsięwzięć – konferencji, spotkań, ekspedycji, warsztatów. Równolegle prowadzone są badania skutków społeczno- kulturowych powstałych przez otworzenie granicy, utrzymywanie współpracy o podobnych celach z innymi organizacjami

Do organizowanych corocznie w następnych latach spotkań w Korczminie -Stajiwce w roku 2007 r. dołącza następne wydarzenie kulturalno-patriotyczne pod nazwą „Most europejski – Granica 803”. Przedsięwzięcie jeszcze pod nazwą IV Transgraniczne Dni Dobrosąsiedztwa odbywa się w miejscu gdzie w przyszłości powstanie 26 czerwca 2014 roku przejście graniczne po stronie polskiej – Dołhobyczów i po stronie ukraińskiej – Uhrynów. Liczba „803” w tytule wydarzenia nawiązuje do numeru, widniejącego na słupach granicznych stojących po obu stronach granicy. W organizację przedsięwzięcia włączają się także lokalne samorządy ze strony Polski Gmina Dołhobyczów (powiat hrubieszowski) i Ukrainy Uhrynów (rejon sokalski). Patronat honorowy nad tak ważnym i istotnym dla Polaków i Ukraińców wydarzeniem obejmują prezydenci Polski Lech Kaczyński i Ukrainy Wiktor Juszczenko. Współorganizatorami wydarzenia oprócz Fundacji Kultury Duchowej Pogranicza i lokalnych samorządów staje się także Młodzieżowa Organizacja Społeczna „Akademia Młodzieży Ukraińskiej”, Rejon Sokalski, Sokalska Rada Rejonowa i Ukraiński Uniwersytet Katolicki (Basza, 2007). Wśród imprez towarzyszących IV Transgranicznym Dni Dobrosąsiedztwa najważniejszym medialnym wydarzeniem staje się wspólnie zorganizowany koncert, utożsamiany z symbolem zbliżenia Polaków i Ukraińców w perspektywie wspólnej organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej w 2012 r. oraz planowanego otwarcia przejścia granicznego po polskiej stronie Dołhobyczów, po ukraińskiej Uhrynów. Przedsięwzięcie mające charakter międzynarodowy, przy licznie zgromadzonej po stronie polskiej publiczności zostaje przeprowadzone w dwóch językach. Lokalizacja sceny umożliwia obserwowanie koncertu zarówno po stronie polskiej, jak i ukraińskiej.

Wspólnym transgranicznym przedsięwzięciem organizowanym w następnym 2008 roku w dniach 28-30 sierpnia stały się V Transgraniczne Dni Dobrosąsiedztwa. Przedsięwzięcie zorganizowano na polsko-ukraińskiej granicy między Korczminem w Polsce a Stajiwką na Ukrainie. Organizacja społecznego i religijnego wydarzenia ukazała, że wzajemne przenikanie się kultur i tradycji bardzo uwidacznia się na tych ziemiach, a nurt łaciński i bizantyjski wspólnie tworzą bogactwo oddzielonego granicą regionu (Strzępka, 2008).

Idea spotkań społeczeństw pogranicza Polski i Ukrainy dociera w 2009 roku w następne miejsce pogranicza, do miejscowości Kryłów znak graniczny 835 powiat hrubieszowski, gmina Mircze województwo lubelskie oraz po stronie Ukrainy – miejscowość Krecziw, obwód wołyński, rejon iwanicki (iwanycziwskij). Koncert przeniesiony z Dołhobyczowa do Kryłowa odbywa się na wyspie ze zachowanymi murami średniowiecznego zamku rodu Ostrorogów. Po raz pierwszy organizowana jest także przeprawa przez rzekę Bug dzięki zaangażowaniu Dęblińskiego 1 Batalionu Drogowo-Mostowego, który buduje most pontonowy. W tymczasowym przejściu granicznym według danych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej granicę przekracza ponad 5 tys. osób. Spotkanie społeczności pogranicza Polski i Ukrainy w Kryłowie staje się także pierwszą edycją spotkań pod nazwą Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa, które jest corocznie kontynuowane przez następne lata. W ramach spotkania odbywa się forum z udziałem przedstawicieli władz lokalnych, samorządowych i organizacji pozarządowych. W namiocie ustawionym przy samej granicy, dyskutowano o trudnościach i pozytywach w sferze współpracy transgranicznej. Debata dotyczyła oceny stanu transgranicznej współpracy oraz perspektyw rozwoju stosunków dobrosąsiedzkich, kwestii nowych przejść granicznych, perspektywy integracji europejskiej oraz zaprowadzenia europejskiej polityki sąsiedztwa na Ukrainie. Rozmowy dotyczyły również tematyki poszerzenia wymiany kulturalnej oraz utrudnień wizowych. W debacie uczestniczyli Posłowie Sejmu RP i Deputowani Rady Najwyższej Ukrainy, przedstawiciele Parlamentu Europejskiego, wojewoda i marszałek województwa lubelskiego, wicegubernator i przewodniczący wołyńskiej rady obwodowej, konsulowie generalni ze Lwowa, Łucka i Lublina. Spotkanie kończy się przyjęciem przez uczestników Deklaracji Kryłowskiej o dobrosąsiedztwie, nawołującej do: „wzmoczenie wysiłków w celu urzeczywistnienia działań na rzecz współpracy polsko-ukraińskiej, na rzecz budowy otwartego społeczeństwa obywatelskiego po obu stronach granicy”. Spotkaniu towarzyszy także odsłonięcie obelisku z przesłaniem Papieża Jana Pawła II, Trzeba obalić mury i przewyciężyć nieufność, aby razem budować harmonijną i pokojową przyszłość. Obelisk jako symbol wybaczenia i pojednania zostaje posadowiony w połowie drogi – po 40 km – między miejscowościami Pawliwka (Poryck) na Ukrainie i Sahryniem w Polsce. W obydwu tych miejscach doszło do tragedii w okresie walk polsko-ukraińskich. W pierwszej zginęli Polacy z rąk Ukraińców a w drugiej Ukraińcy z rąk Polaków. Obelisk z przesłaniem Jana Pawła II na wyspie w Kryłowie według pomysłodawcy ks. Stefana Batrucha, „jest zachętą do przewyciężenia nieufności i szukania tego co łączy” (Transgraniczne Dni Dobrosąsiedztwa, 2009).

Wydarzeniu towarzyszył jarmark transgraniczny na którym zorganizowano: wystawy rzemiosła ludowego, prezentacje osiągnięć towarzystw, związków, organizacji kulturalnych, warsztaty integracyjne dla dzieci i młodzieży, wystawy plenerowe fotografii. Jarmark pokazał jaką ogromną wartość ma współpraca ponad granicami, z ludźmi z różnych środowisk, jednocześnie tworząc możliwości wspólnych działań, prezentowania własnych pomysłów, przełamywania stereotypów.

W następnym 2010 roku po raz pierwszy do Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa dołącza samorząd gminy Wola Uhruska która pod hasłem „Od lokalnego dobrosąsiedztwa do międzynarodowego partnerstwa” organizuje przeprawę przez granicę w rejonie znaku granicznego nr 1055 pomiędzy miejscowościami Zbereże (pow. włodawski)– Adamczuki (rej. szacki). Przedsięwzięcie staje się możliwe dzięki ponownemu zaangażowaniu Dęblińskiego 1 Batalionu Drogowo-Mostowego, który również tutaj buduje most pontonowy. W dalszym ciągu pełne zaangażowanie przejawia Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza z Lublina. Organizowaniu Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa w Woli Uhruskiej i Zbereżu towarzyszy także promowanie walorów turystycznych i przyrodniczych Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego z Jeziorem Białym na czele oraz Szackiego Parku Narodowego z jego jeziorami szczególnie, wyjątkowym jeziorem Switaż. W ramach wydarzenia organizowane są transgraniczne maratony piesze i rowerowe, spływy kajakowe, zawody wędkarskie oraz koncerty po stronie polskiej i ukraińskiej (Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza, 2014). Wydarzeniu towarzyszy konferencja Nasze Polesie. Nasz Bug, podczas której wymieniano poglądy dotyczące stanu prac nad utworzeniem nowego przejścia granicznego na tym terenie oraz wpływu projektów transgranicznych na rozwój transgranicznego obszaru. Efektem pierwszej konferencji w 2010 roku staje się oficjalne pisemne wystąpienie jej uczestników do ówczesnego Premiera RP Donalda Tuska i Premiera Ukrainy Mykoły Azarowa o utworzenie przejścia granicznego Zbereże-Adamczuki. Stanowisko uczestników konferencji sprowadza się do konieczności usuwania barier i dysproporcji sąsiadujących społeczności, a także podniesienia poziomu życia i rozwoju gospodarczego terenów przygranicznych, co jest możliwe po uruchomieniu przejścia granicznego. Zwraca się również uwagę, że odcinek przebiegający przez powiat włodawski jest najdłuższym odcinkiem pozbawionym przejść granicznych na wschodzie kraju (Oświadczenie, 2019).

Należy nadmienić, że procedury administracyjne w zakresie przekraczaniu granicy, tzw. odprawy graniczne i celne są realizowana przez funkcjonariuszy Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie oraz Lubelski Urząd Celno-Skarbowy w Białej Podlaskiej. Problemem w zakresie przekraczania granicy jest obowiązek posiadania przez podróżnych ważnego paszportu, a w przypadku obywateli Ukrainy do 11 czerwca 2017 roku również ważnej wizy (NOSG, 2017).

Zasięg Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa oprócz już tradycyjnie organizowanych spotkań na Lubelszczyźnie rozpościera się na następne województwo, podkarpackie. W dniach 3–4 września 2011 r. na granicy między miejscowościami Niżankowice–Malhowice, zostaje zorganizowane spotkanie pod nazwą „Granica – 480”. Spotkanie mieszkańców pogranicza uzupełniają także imprezy towarzyszące. W ich ramach organizuje się m.in. Forum Współpracy Transgranicznej, na którym zostają omówione kwestie budowy przyszłego przejścia granicznego Niżankowice-Malhowice, rozbudowy trasy A4, rozwoju współpracy transgranicznej, rozbudowy transgranicznych centrów logistycznych (Vidbulis', 2011).

Przy słupie granicznym „Granica – 480” między miejscowościami Niżankowice-Malhowice również w następnym w 2012 roku 7-9 września, zostaje organizo-

wane kolejne spotkanie w ramach Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa. Głównym celem spotkania jest wsparcie ekonomicznego, społecznego i kulturalnego rozwoju rejonów przygranicznych obwodu lwowskiego i województwa podkarpackiego, aktywizacja współpracy transgranicznej, potencjału turystycznego, jego promocji zarówno w kraju, jak i za granicą, odrodzenie regionalnych tradycji, organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży (Yevropeys'ki', 2012). Istotnym osiągnięciem spotkania w 2012 roku było uzgodnienie pomiędzy polską i ukraińską stroną deklaracji transgranicznej, w treści której m.in. określono[...] by pogranicze stało się początkiem wspólnego życia, żeby ludzie odnowili kontakty po obu stronach granicy.

W roku 2013 Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa zaczynają nabierać coraz większego rozmachu, przedsięwzięcie organizuje się we wszystkich dotychczasowych lokalizacjach:

1. „Granica – 1055” w dniach 9-15 sierpnia w miejscowości: Adamczuki (obwód wołyński, rejon szacki) i w Zbereżu (województwo lubelskie, powiat włodawski, gmina Wola Uhruska);
2. „Granica – 835” w dniu 11 sierpnia w miejscowości Krecziw (obwód wołyński, rejon iwanicki) i w Kryłowie (województwo lubelskie, powiat hrubieszowski, gmina Mircze);
3. „Granica – 702” w dniu 28 sierpnia w miejscowości Stajiwka (obwód lwowski, rejon sokalski) i Korczminie (województwo lubelskie, powiat tomaszowski, gmina Ulhówek);
4. „Granica – 480” w dniach 7–8 września w miejscowości Nizankowice (obwód lwowski, rejon starosamborski) i w Malhowicach (województwo podkarpackie, powiat przemyski) (Europejskie, 2013).

Coroczna organizacja Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa doprowadza do organizacji następnych edycji. Po dwóch stronach granicy zauważa się jak ważna i potrzebna jest organizacja tego rodzaju przedsięwzięć. Corocznie w ramach tego wydarzenia zaangażowanych jest bardzo dużo różnych podmiotów, ale przede wszystkim gromadzi się licznie zgromadzona społeczność pogranicza, mieszkająca po dwóch stronach granicy. Dotychczasowe edycje Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa gromadziły i miejmy nadzieję gromadzić będą liczną rzeszę uczestników. Coroczna chronologia poszczególnych wydarzeń przedstawia się następująco:

I edycja: Zbereże-Adamczuki 7-8 sierpnia 2010 r.; Kryłów 21-22 sierpnia 2010r.; Korczmin-Stajiwka 28 sierpnia 2010 r. Straż graniczna po stronie Polski przeprowadziła ponad 6,6 tys. odpraw granicznych;

II edycja: Zbereże-Adamczuki 4-7 sierpnia 2011 r. – 21 tys. odpraw granicznych; Kryłów 14 sierpnia 2011 r. – 6234 odpraw granicznych; Malhowice-Nizankowice 3-4 września 2011r – 8 243 odprawy graniczne;

III edycja: Zbereże-Adamczuki 9-12 sierpień 2012 r., – ponad 21 tys. odpraw granicznych; Kryłów – 24 czerwca 2012 r. – 8232 odpraw granicznych; Malhowice-Nizankowice 7-9 września 2012 r. – 11 243 odpraw granicznych;

IV edycja: Zbereże-Adamczuki 9-15 sierpień 2013 r., – ponad 36 tys. odpraw granicznych; Kryłów – nie odbyły się. Malhowice-Niżankowice 7-8 września 2013 r. – 7 443 odpraw granicznych;

V edycja: Zbereże-Adamczuki 7-10 sierpień 2014 r. – ponad 25 tys. odpraw granicznych; Malhowicach-Niżankowicach – 13 września 2015r. – 2124 odpraw granicznych (BOSG, 2015) Kryłów 24 sierpnia 2014r. – 2523 odprawy graniczne;

VI edycja: Zbereże-Adamczuki 6-9 sierpień 2015 r., odbyło się ponad 27 tys. odpraw granicznych; Kryłów 25 sierpnia 2015 r. – 2277; Malhowice-Niżankowice – 13 września 2015 r. – 2861 odprawy graniczne;

VII edycja: Zbereże-Adamczuki 11-15 sierpień 2016 r. odbyło się ponad 45 tys. odpraw granicznych (Starostwo Powiatowe, 2017, s. 2); Kryłów-Malhowice-Niżankowice – Dni Dobrosąsiedztwa nie odbyły się ze względu na sytuację panującą na Ukrainie. Władze samorządowe zdecydowały o odwołaniu wydarzenia;

VIII edycja: Zbereże-Adamczuki 11-15 sierpień 2017 r. – odbyło się ponad 43 472 odprawy graniczne. Malhowice-Niżankowice – rozpoczęcie budowy przejścia granicznego zakończyło organizację Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa w tej lokalizacji;

IX edycja: Zbereże-Adamczuki 9-12 sierpnia 2018 r. – odbyło się ponad 41 185 odpraw granicznych; Kryłów-Kreczów 19 sierpień 2018 r. – odprawiono 2823 osoby; Wołosate/Lutowiska – Łubnia 14-15 września 2018 r 1243 odprawy;

X edycja: Zbereże – Adamczuki 9-11 sierpień 2019 r. odbyło się 32 173 odpraw granicznych; Kryłów-Kreczów 18 sierpnia 2019 r. – odprawiono 3074 osoby (NOSG, 2019), Wołosate-Łubnia 1-5 maj 2019 – odprawiono 2860 osób (Czawaga, 2019).

Od 2004 roku odbyły się w różnych lokalizacjach 44 edycje Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa. W Kryłowie-Kreczowie od 2009 roku zorganizowano 11 spotkań, w Zbereżu-Adamczukach od 2010 – 10 spotkań, w których dokonano 300 169 odpraw granicznych. W latach 2007–2008 odbyły się dwa spotkania w Dołhobyczowie–Uhrynowie. W latach 2011–2015 odbyły się pięciokrotnie Dni Dobrosąsiedztwa w Niżankowicach–Malhowicach. Należy także zaznaczyć, że w Korczminie-Stajiwce, pierwszej lokalizacji spotkań transgranicznych Polaków i Ukraińców, przez cały okres organizacji Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa podtrzymywana jest tradycja corocznych odpustowych spotkań ekumenicznych.

Marka stworzona przez Fundację Kultury Duchowej Pogranicza stała się także impulsem do dodatkowych przedsięwzięć tego typu o lokalnym charakterze, które organizują władze zaprzyjaźnionych samorządów, integrując społeczność zamieszkującą przygraniczne obszary Polski i Ukrainy.

Terminy i lokalizacje Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa a przy tym realizowane przez Straż Graniczną odprawy graniczne osób przekraczających granice polsko-ukraińską przedstawiono na podstawie komunikatów publikowanych na stronach internetowych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie i Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu. Uzupełniające dane uzyskano od rzecznika prasowego NOSG w Chełmie por. Dariusza Sienickiego, ale także jest wiedza autora, który z ramienia NOSG w Chełmie był jednym ze współ-

organizatorów realizujących czynności służbowe na rzecz Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa

Podsumowanie

Oceniając funkcjonowanie Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa, dochodzimy do wniosków, że współpraca społeczeństw Polski i Ukrainy przynosi korzyści dla każdej z współpracujących ze sobą stron. Stworzenie możliwości współpracy transgranicznej na tym najniższym szczeblu pozwala samorządom, a przez to społecznościom na realizację wspólnych planów i zamierzeń. Nawiązywanie kontaktów, zawieranie umów i porozumień transgranicznych stało się coraz bardziej powszechne, a finansowane dzięki temu inicjatywy zbliżają rozgraniczone społeczności do siebie. Trzeba podkreślić, że wzajemne relacje narodów polskiego i ukraińskiego pomimo wielu przeciwności, wpisywały się w oczekiwania obydwu stron, niejednokrotnie przyczyniając się do przewycięzania wzajemnie napotykanymi trudnościami, dając jednocześnie impuls do tworzenia więzów politycznych i gospodarczych. Zakrojona na dość szeroką skalę informacja o pozytywach wspólnie realizowanych przez Polaków i Ukraińców przedsięwzięć przynosi zamierzony skutek. Samorządy, organizacje społeczne i wszelkiego rodzaju instytucje, upatrują szansę na rozwój regionu dzięki nawiązywaniu partnerstwa transgranicznego m. in. w ramach Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa. Zasadność jednoczenia mieszkańców pogranicza polsko – ukraińskiego określił w swoim przesłaniu ks. Stefan Batruch, prezes Fundacji Kultury Duchowej Pogranicza. Odkąd współorganizują Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa, a trwa to już kilkanaście lat, ani razu nie doszło do napięć, ani ekscesów. Co więcej, frekwencja pokazała, że jest duże zapotrzebowanie na spotkania i wspólne wydarzenia kulturalne...

Literatura

1. Antoniuk, N., Papish, N. (2014). *Współpraca transgraniczna jako czynnik transformacji międzynarodowych funkcji granicy ukraińsko-polskiej*. Pogranicze Polish Borderlands, t. 2, nr 1, s. 61-73.
2. Bałtowski, M., Miszczuk, A. (1999). *Granica polsko-ukraińska w perspektywie nowego europejskiego porządku geopolitycznego*. Przegląd Zachodni, nr 3, 29-31.
3. Basza, M. (2007). *Most europejski – Granica 803*. Kurier Galicyjski, nr 2 (44), s. 4.
4. Borys, T. (1999). *Budujemy nowe państwo*. Nowe Życie Gospodarcze, nr 39, s. 39-49.
5. Brzeziński, Z. (1998). *Wielka Szachownica. Główne cele polityki amerykańskiej*. Świat Książki. Warszawa.
6. Czawaga, K. (2019). *Pięciodniowe przejście graniczne Łubnia–Wołosate*. Kurier Galicyjski, nr 9 (325), s. 3.
7. *Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa 29-30 sierpnia 2009*. (2009). Pobrane z: <http://www.krylow.info/wyspaprzyjazni.html> (dostęp: 26.04 2020).
8. *Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa*. (2014). Pobrane z: <http://fkdp.pl/europejskie-dni-dobrosasiedztwa-2014-w-zberezuadamczukach.html>. (dostęp: 26.04 2020).

9. *Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza*. (2013). Transgraniczny Portal Informacji Kulturalnej <http://eastculture.lublin.eu/operatorzy/fundacja-kultury-duchowej-pogranicza> (dostęp: 24.04 2020).
10. *Granicy 835 Bug połączył Polaków i Ukraińców*. (2009). Transgraniczne Dni Dobrosąsiedztwa 29-30 sierpnia 2009. Pobrane z: <http://www.krylow.info/wyspaprzyjazni.html> (dostęp: 26.04 2020).
11. *XI Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa Granica 835 Kordon Kryłów – Krecziv 2019*. (2019). Pobrane z: <https://www.lubelskie.pl/wydarzenia/xi-europejskie-dni-dobrosasiedztwa-granica-835-kordon-krylow-krecziv> (dostęp: 24.04 2020).
12. Kawałko, B. Miszczuk, A. (2005). *Wprowadzenie*. W: B. Kawałko i A. Miszczuk (red.), *Pogranicze polsko-ukraińskie : środowisko, społeczeństwo, gospodarka*. s. 161-171, WSZiA, Zamość.
13. Kuciński, K. (1998). Współpraca transgraniczna jako przesłanka konkurencyjności regionów. W: J. Kitowski (red.), *Czynniki i bariery regionalnej współpracy transgranicznej – próba syntezy*. s. 15-26, Wydział Ekonomiczny Filii UMCS, Rzeszów.
14. Mierosławska, A. (2004). *Czynniki aktywizujące i hamujące rozwój współpracy transgranicznej*. Samorząd Terytorialny, nr 3, s. 36-48.
15. Mróz, M. (2010). *Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989-2008*. W: M. Winiarski (red.), *Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy*, s. 79-95, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
16. Orłof, E. (2002). *Geneza i znaczenie polsko-ukraińskiego pojednania*. W: T. Zarecka (red.), *Ukraina a Polska. Partnerstwo strategiczne. Historia. Czas Teraźniejszy. Przyszłość*, s. 30-38. Kijów: Wydawnictwo Ukrajinskohe fitosociołohicznoho centru.
17. Oświadczenie Gminy Wola Uhruska w sprawie Europejskich Dni Dobrosąsiedztwa Zbereże-Adamczuki. (2019). Pobrano z: <https://wolauhruska.pl/europejskie-dni-dobrosasiedztwa-zbereze-adamczuki-2019-2/> (dostęp: 12.04.2020).
18. Rekordowa liczba odprawionych osób. (2017). Oficjalna witryna Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej. Pobrane z: <http://www.nadbuzanski.strazgraniczna.pl/nos/aktualnosci/18542,Rekordowa-liczba-odprawionych-osob.html?search=6764044> (dostęp: 26.04 2020).
19. Strzępka, A. (2008). *Europejski most – granica nr 803*. Niedziela, nr 38, s.1-2. <https://www.niedziela.pl/arttykul/54424/nd/%E2%80%9EEuropejski-Most---Granica-803%E2%80%9D9> (dostęp: 12.04.2020).
20. Stola, D. (2010). *Kraj bez wyjścia. Migracje z Polski 1949-1989*. IPN, Warszawa.
21. Suduł, R. (2014). *Współpraca transgraniczna Polski i Ukrainy – założenia i strategie*. W: S. Dubaj, R. Suduł, P. Witkowski (red.), *Współpraca transgraniczna w realiach Schengen. Aspekt praktyczny pogranicza polsko – ukraińskiego*, s. 142-180. WSSMiKS, Chełm.
22. Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o polsko-radzieckiej granicy państwowej, Dz. U. z 1947 r. nr 35, poz.167.
23. Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o zamianie odcinków terytoriów państwowych, podpisana dnia 15 lutego 1951 r. (ratyfikowana zgodnie z ustawą z dnia 26 maja 1951 r.), Dz.U. 1952 nr 11 poz. 63.
24. Vidbulis`. (2011). Vidbulys`Yevropeys`ki dni dobrosusidstva. Pobrane z: <http://www.nru.lviv.ua/novini/Vidbulis-evYevropeyski-dni-dobrosusidstva-2011.html> (dostęp: 26.04 2020).
25. Yevropeys`ki`. (2012). Yevropeys`ki Dni Dobrosusidstva – 2012. Pobrano z: http://sport-oda.lviv.ua/newspost.php?id=2379#.U4HU2FV_t_Y (dostęp: 26.04 2020).